

STATUIA LUI MIRON COSTIN DIN IAȘI (MIRON COSTIN ȘI V. A. URECHIA)

***The Miron Costin statue in Iași
(The statues of Miron Costin and V. A. Urechia)***

Radu MOȚOC

Abstract: *The study describes V. A Urechia's concerns about the moldavian chronicler Miron Costin (1633-1691), the persistence with which he sought to discover all the works written by the great chronicle, history and stages conceiving and raising Miron Costin statue by Wladimir Hegel, Polish sculptor, the work cataloged by the painter Nicolae Tonizta as „The best one statue which was raised on the land of Wallachia”.*

Fig. 1_V. A. Urechia

Ridicarea unei statui presupune un important efort financiar, dar în același timp și o viziune artistică, care să pună în valoare personalitatea reprezentată.

Dacă această statuie se realiza cu fondurile publice, lucrurile erau foarte simple, dar dacă există o voință de a nu apela la fondurile bugetare, lucrurile se complică și devin deosebit de interesante.

O primă întrebare care se impune este de ce a ales V. A. Urechia personalitatea lui Miron Costin pentru a ridica o statuie la Iași când avea și alte variante precum: Vasile Lupu, Al. I. Cuza, Gh. Asachi, etc.?

O altă întrebare firească ar fi de ce V. A. Urechia a ales să-l nominalizeze pe sculptorul W. Hegel, când putea apela la unul din sculptorii români deja consacrați?

I. Legătura dintre Miron Costin și V. A. Urechia

Prestigiul de care se bucura V. A. Urechia în rîndul oamenilor de știință ca fondator al Ateneului Român (1865) și al Academiei Române (1866), membru corespondent al Academiei din Madrid (1868), l-a determinat pe prof. N. Ionescu, membru și el al Academiei Române, să propună, în ședința din 5 martie 1885

editarea „**Operele complete**” ale cronicarului Miron Costin, sub îngrijirea lui V. A. Urechia. (1)

V. A. Urechia era deosebit de apreciat și pe plan internațional. La Congresul Internațional de Științe Etnografice din Paris (1878) i s-a încredințat conducerea lucrărilor acestui forum. Însuși Regele Carol I l-a decorat cu ordinul „*Coroana României*”, în grad de „*Mare ofițer*”, prin Decretul Regal nr. 1529 din 26 mai 1882. (2)

Preocupările lui Urechia legate de cronicarul moldovean Miron Costin erau mai vechi, fapt demonstrat și de articolul publicat în revista *Familia* nr. 37 din septembrie 1869, referitor la „*Portretul lui Miron Costin*” (3). În Academia Română au fost exprimate și înainte de 1885 necesitatea publicării unui studiu privind toate scrierile lui Miron Costin, solicitări susținute de B. P. Hașdeu și Grigore Tocilescu. Este meritul lui Urechia de a fi identificat 32 codice cu operele lui Miron Costin aflate în țară și alte 11 codice în străinătate (4). Pentru a avea o privire de ansamblu asupra surselor și, mai ales, asupra numărului documentelor studiate de Urechia pentru redactarea *Operele complete* ale lui Miron Costin, vom grupa aceste surse în două categorii:

- arhive de stat;
- documente din colecții particulare

II. Mormîntul lui Miron Costin

Perseverența cu care Urechia a căutat să descopere toate lucrările scrise de Miron Costin după care le-a studiat și publicat, nu putea omite datoria sfîntă de a descoperi locul în care a fost înmormîntat Miron Costin.

Această preocupare l-a obsedat mai mulți ani pe V. A. Urechia. Plecînd de la mărturiile scrise de Nicolae Costin, Ioan Neculce și Nicolae Mustea, rezultă faptul că Miron Costin a fost „*tăiat în Roman și îngropat împreună cu soția sa Elena, născută Movilă, la biserica de pe moșia Barboși.*” (5)

Apare întrebarea firească unde se află acest sat Barboși? Autorul semnalează un dezacord între letopisețe și proprietățile lui Miron Costin, în cursul cercetărilor cu privire la numele de Barboși. Pentru a descifra acest mister, Urechia se adresează oficial prefectilor de Roman, Bacău, Neamț și Iași, cu rugămintea de a semna un sat cu numele de Barboși sau Barbesci, cum apare în unele documente de proprietate. Fiecare prefect îi răspunde că nu există nici un sat cu aceste nume în județul său.

După consultarea mai multor hărți în care nu a reușit să identifice acest sat, Urechia găsește la Mitropolia din Iași o hartă a Moldovei în limba greacă, editată de Riga Velenstinlis, tipărită la Viena în 1797 de către Francois Mûler. Pe această hartă era însemnat satul Barbesci, care constituia primul reper în următoarea cercetare pe teren. (6)

Cu energia și perseverența caracteristice lui V. A. Urechia, următoarea etapă o constituie Trifești, în imediată apropiere de Roman. Ajutat cu bunăvoință de primar care solicită mai multor bătrîni din sat informații pe acest subiect, cercetarea

se dovedește totuși fără succes. Dar, Urechia, din curiozitate, se urcă în clopotnița bisericii din Trifești, de unde zărește la o mică distanță o altă biserică care părea destul de veche. Astfel află numele satului de care aparține această biserică – **Brănișteni.**

Biserica din Brănișteni, cu două rînduri de ocnite suprapuse, destinate pentru zgrăvirea de sfinți, este litografiată ulterior de D. Voneberg după o fotografie realizată de Urechia în 1887.

Biserica era veche, încă din perioada lui Ștefan al VI-lea, nepotul lui Ștefan cel Mare. În interiorul bisericii, Urechia descoperă o placă de marmură pe care o descifrează cu mare emoție: „*De abia ochii mei se îndreptase pe literele vechi din inscripțiunea acestei marmore și înțelesei, de departe, că acea marmură nu putea fi din 1851.... Mă apropii iute, caut numele...și cuprins de o emoție ca și care n-am simțit nici o dată, citesc în inscripție numele **Costin** !... (7)*

Piatra de marmură, cu o lungime de 67 cm și o lățime de 57,5 cm la picior și 64 cm la cap, are pe cele patru laturi o inscripție în limba română: „*Această piatră o au făcut Velicico Costin Hatman, pe mormîntul fratelui dumisale Vasile Costin, care s-au pristăvit către sălașele veșnice în 7193 februarie 20 zile.*” (8)

Preotul bisericii mărturisea lui Urechia faptul că sub această marmură a găsit trei capete. Concluzia autorului este că Miron Costin a fost îngropat la Bărbești alături de fratele său Vasile Costin și soției sale Ileana, născută Moghilă.

III. Proiectul de ridicare a unui monument lui Miron Costin

Este greu de stabilit cînd s-a coagulat în mintea strălucită a lui V. A. Urechia ideea de a ridica un monument în memoria lui Miron Costin.

În iarna anului 1886, Urechia vorbea la *Ateneul Român* despre mormîntul lui Miron Costin, conferințele fiind publicate în trei numere consecutive din *Convorbiri literare*. Cu siguranță, trebuie să dăm crezare mărturisirii de la Ateneu din 1886, în care V. A. Urechia susținea cu patos: „*Înainte mormîntului lui Miron Costin, nu vom recunoaște noi că avem o datorie de îndeplinit ?.*” (9)

Prima încercare de a amplasa acest monument a fost la Roman acolo, unde Miron Costin a fost ucis. Pentru a obține această adeziune a româșcanilor, Urechia a redactat în manuscris o schiță de proiect pe care o considerăm **începutul acestei acțiuni:**

Din păcate, primul comitet al Societății „*Miron Costin*” propus de V. A. Urechia, care îl avea drept președinte pe P. S. Melchisedec, nu a fost acceptat de româșcani. După cum mărturisește însuși Urechia, referindu-se la propunerea adresată româșcanilor: „*...a fost primită cu multă răceală de către majoritatea reprezentanților din consiliul județului Roman.*” (10)

Printr-o scrisoare din 15 iunie 1887, P. S. Melchisedec, episcop de Roman, adresată lui Urechia, avea să-l determine pe acesta să schimbe destinația de amplasare a statuii de la Roman la Iași:

În aceste condiții, Urechia se orientează spre oficialitățile din Iași unde „...o bună-voință deosebită primind propunerea noastră la primăria din Iași, condusă de un talentat scriitor ca d. N. Gane”. Cu acest rezultat deosebit de favorabil V. A. Urechia apelează la: „...cîți-va bărbați din cei care pășesc în fruntea culturii noastre și se află șezători în țară, să instituim un comitet pentru adunarea de fonduri. Apelul nostru călduros fu auzit și în 1887 născu **Societatea Miron Costin**.” (11)

De data aceasta, propunerea de a fi președintele **Societății Miron Costin** i-a fost făcută lui Mihai Kogălniceanu, care a acceptat cu bucurie. Din comitet mai făceau parte personalități de primă mărime ale României precum: Dimitrie Sturdza, B. P. Hașdeu, P. S. Melchisedec, G. Crețeanu, Ion Kalinderu, A. Papadopol-Calimah, Titu Maiorescu, Al. Odobescu, N. Gane - primar de Iași, N. Ionescu, N. Culianu - rectorul Universității din Iași, L. Negruzzi, C. D. Stăncescu – Secretar și V. A. Urechia.

E de menționat că majoritatea celor din comitet erau membri ai Academiei Române, ceea ce conferea acestui organism un mare prestigiu științific și moral.

Mai puțin cunoscut era Ion Kalinderu, fost Președinte al Curții de Casație și Justiție, consilierul Regelui Carol I pe probleme juridice, economice, silvice și agricole, îndeplinind și funcția de administrator al Domeniilor Coroanei din 1884 pînă la moarte, care a survenit în 1914. El a fost membru al Academiei Române din 1893 și președintele acesteia în perioada 1904-1907. A donat Academiei Române imense valori imobiliare și a donat Statului Român imobilul Muzeului de artă „Ion Kalinderu”, cu toate tablourile pe care acesta le conținea.

IV. Statutul „Societății Miron Costin” și Listele de subscrieri pentru statuia lui Miron Costin

Actul de înființare a fost semnat în data de 11 iunie 1887 de către toți membrii comitetului semnați pe **Statutul Societății pentru ridicarea unei statui lui Miron Costin**.

Redactat de V. A. Urechia cu 10 articole, Statutul Societății conține elemente organizatorice.

Articolul 7 preciza faptul că toate sumele încasate de comitetul central se vor vărsa imediat la Banca Națională. Ratele convenite, după convențiune, d-lui Hegel, sculptorul francez care urma să realizeze statuia în bronz (1 ½ mărime naturală) și a baso-reliefurilor de pe pedestal, se vor plăti prin d. ministru al României din Paris, Vasile Alecsandri”. (12)

Lista de **Subscrieri pentru Statuia lui Miron Costin** a fost refăcută de Urechia față de prima variantă. (33)

Această listă era numerotată și, pentru a sensibiliza toate categoriile sociale, avea un text cu profunde accente patriotice. Se precizează faptul că odată cu această listă se atașază și statutul de organizare a Societății „Miron Costin”.

V. Conceptul artistic al statuii lui Miron Costin impus sculptorului Hegel de către V. A. Urechia.

După ce a renunțat ca statuia lui Miron Costin să fie amplasată la Roman, Urechia renunță și la intenția de a încredința această lucrare sculptorului Valbudea, mărturisind că decizia de a încredința această lucrare sculptorului francez de origine poloneză, Hegel a fost „la recomandarea unor bărbați sus puși în Republica Franceză”. (13)

Gradul de libertate artistică a sculptorului Hegel a fost mult limitat de viziunea lui Urechia, care a impus cu maximă precizie fiecare element al statuii.

Contractul, semnat în data de 8 august 1887 de ambele părți și atestat de primarul celui de al 15-lea arondisment al Parisului prevedea realizarea unei statui din bronz, cu înălțimea de 2,7 metri, fără pedestal, care să-l reprezinte pe Miron Costin conform unei machete prezentate Societății. Se precizează și un termen de execuție de 8 luni, din ziua când se va semna prezentul angajament,

Fig. 2 Medalion polonez cu Miron Costin Costin

pentru suma de 18.000 franci. În acest preț sunt incluse și 2 basoreliefuri, tot din bronz, cu dimensiunea de 1m x 70 cm, reprezentând două scene din viața lui Miron Costin, care vor constitui ornamentele pedestalului și vor fi indicate de D-I Urechia. Contractul prevedea ca în această sumă să fie executate și ecusoanele în bronz care să reprezinte stema țării și cea a orașului Iași, precum și ornamentele în bronz ale pedestalului.

Pentru realizarea statuii lui Miron Costin erau necesare imagini, și a se conveni asupra unor detalii strict necesare pentru artist. Din raportul de cheltuieli prezentat de V. A. Urechia la 1 ianuarie 1888, rezultă faptul că au fost expediate la Paris sculptorului Hegel diverse pachete cu fotografii ca material de studiu pentru realizarea statuii. (14)

Fig. 3 Basorelief cu scena arestării lui Miron Costin

În finalul raportului redactat de Urechia, în care prezintă situația financiară a Societății *Miron Costin*, la 1 ianuarie 1888, apare ca fiind comandate toate patru basoreliefurile pe care le și nominalizează:

„...În acest redus preț D-I Hegel ne dă toate bronzurile de ornat soclul statuii: patru basoreliefuri, din care două tablouri din viața lui Miron Costin

Primul reprezintă scena crudă în care zbirii lui Constantin Cantemir Vodă arestează pe Miron Costin, de lângă cadavrul soției sale, în casa lui de la Bărboși

Fig. 4 Basorelief cu scena din sala tronului Regelui Poloniei

Al doilea reprezintă pe Miron Costin recitînd în sala tronului lui Ion al III-lea regele Poloniei poemul său despre **originile latine ale Românilor**

Vine apoi Marca Țării (n.a. Stema României), cu numele MM LL Regele și Regina și cu inscripția relativă la monument

Și, în fine, a 4-a bucată este o carte de aur, în care sunt înscrise numele principalilor donatori ai fondului statuii." (15)

Pentru cel de al **doilea basorelief**, care reprezintă „Sala tronului din palatul lui Jean III Regele Poloniei în 1683”, Urechia nota următoarele: Regele înconjurat de miniștrii și de savanții săi ascultă lectura făcută de Miron Costin a poemului său în limba polonă privind originea latină a poporului român. La această sărbătoare se găsește și Mitropolitul din Moldova, Dosoftei îmbrăcat sacramental.”

Cel de-al treilea basorelief propus de Urechia conținea următoarele elemente:

- **Stema României și a orașului Iași**
- Lui Miron Costin (1633-1691).
- Națiunea română recunoscătoare.
- Ridicatu-s-a acest monument în domnia M.S. Regele Carol I și a M.S. Regina Elisabeta.
- Cu concursul **orașelor**.....

Al patrulea basorelief propus reprezenta „o carte deschisă sub care era indicată o coroană sau o crenguță de lauri.”

E de remarcat că **Stema României și a orașului Iași** au dispărut de pe cel de al treilea basorelief. Există suspiciunea că au fost eliminate odată cu venirea comuniștilor, așa cum au fost șterse toate referirile la Casa Regală de pe toate pisanile bisericilor din România.

Putem afirma că sculptorul Hegel a respectat întru totul indicațiile lui V. A. Urechia cum trebuie să fie monumentul închinat marelui cronicar.

VI. Corespondența purtată de V. A. Urechia pentru strîngerea fondurilor necesare ridicării statuii lui Miron Costin

Ca inițiator și secretar al Societății *Miron Costin*, era firesc ca Urechia să poarte și o corespondență deosebit de variată, în funcție de destinatar. Pentru acțiunea inițiată s-a calculat un necesar de 5.000 exemplare din fiecare Statut și Listă de subscriere. Din analiza amănunțită a corespondenței primite de Urechia, putem estima o repartitie pe destinatari după cum urmează.

- 2.000 ex. pentru profesori și învățători;

- 2.000 ex. pentru meserii liberale: negustori, medici, librari, tipografi, artiști etc.;
- 1.000 ex. pentru primării, prefecturi, armată, episcopii, senatori și deputați, poștă și telegraf, personalități etc.

A. Corpul profesoral de toate gradele

V. A. Urechia, ca fost Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice în guvernul Dimitrie Brătianu (10 aprilie 1881-31 iulie 1882), cunoștea foarte bine potențialul uman al învățătorilor pe care îi considera „luminătorii națiunii”. Din acest motiv, în scrisoarea adresată acestora, Urechia afirma:

Domnule,

Nimeni mai mult decît învățătorii, luminătorii națiunii, nu pot aprecia însemnătatea operei ce o urmărește societatea Miron Costin. A fi membru acestei societăți este o obligație pentru ori cine face parte din corpul învățătorilor. În ori ce caz, pentru ridicarea statuii nemuritorului istoric Miron Costin, nu ne rămîne îndoiala că D-v. veți da concursul D-V. adunînd subscripțiuni, fie cît de mici, și comunicîndu-nile în cel mai scurt timp. Dacă de la 2000 și mai bine de învățători nu am primi de cît cîte un franc, încă am avea un rezultat îmbucurător și am fi în plăcuta obligațiune de a înscrie pe soclul statuii: „Corpul învățătoresc” între corporațiunile care au contribuit la această operă națională.

Primiți D-le încredințarea deosebitei noastre considerațiuni

Președinte Mihai Kogălniceanu

Secretar V. A. Urechia

Trebuie remarcată rapiditatea cu care învățătorii au răspuns solicitării de a contribui la ridicarea statuii lui Miron Costin. La numai 10 ani de la declararea Independenței de Stat, se poate remarca o solidaritate pronunțată față de aceste gesturi patriotice, indiferent de județ. Cu un entuziasm egal au reacționat învățătorii și notabilitățile din Muntenia și Dobrogea în comparație cu cei din Moldova. Acest lucru reiese și din răspunsurile pline de accente patriotice și adeviune necondiționată pentru această acțiunea care privește pe toți românii.

În acea perioadă, învățătorii de la sate, și nu numai, se bucurau de un respect deosebit, care le oferea credibilitatea de a apela în numele Societății *Miron Costin* și la personalitățile notabile din zonă precum: preoți, notari, ofițeri, funcționari, comercianți, proprietari, arendași, farmaciști, judecători, librari, percepatori și chiar primari.

V. A. Urechia se bucura de un mare prestigiu, dar în același timp, era și foarte bine cunoscut în toate straturile sociale. Așa se explică că o parte din impresionanta corespondență primită era expediată fără adresă, fiind indicat numai destinatarul.

B. Biserica Ortodoxă Română

Era firesc ca Urechia să acorde o atenție deosebită Bisericii Ortodoxe Române, ca factor de coagulare a societății. Din acest motiv, în redactarea scrisorii pe

care o înaintează în data de 24 septembrie 1887 celor două Mitropolii și altor cinci Episcopii, prezintă și intențiile de viitor ale Asociației statuii lui Miron Costin :

„Înalt Preasfințite,

Cunosc rolul și însemnătatea icoanei în cult. Această însemnătate nu lipsește în lumea profană să le uite monumentele de orice natură: bust, statuie, ridicate prin piețele publice, în amintirea bărbaților care au lucrat pentru națiunea lor, pentru cultura și existența ei.

Asociațiunea ce am onoarea a prezida își propune împodobirea treptată a orașelor românești cu asemenea monumente. Noi vom inaugura activitatea noastră, în primăvara viitoare, prin ridicarea în Iași a statuii în bronz a nemuritorului Miron Costin.

În numele Asociațiunii, vă rog Prea Sfințite, anexîndu-vă aici statutele să ne dați puternicul Dumneavoastră sprijin.” (16)

Reacția **Mitropolitului Primat** din București a fost deosebit de rapidă, pentru că în data de 29 septembrie 1887, la numai cinci zile de la primirea adresei mai sus menționate, expediază personal o scrisoare prin care oferă suma de 40 de lei pentru ridicarea acestei statui. (17)

Mitropolitul Moldovei și Sucevei, P. S. Iosif nu a întârziat să prezinte strategia pe care o propune prin scrisoarea nr. 1529 din data de 31 octombrie 1887, pentru strîngerea fondurilor necesare:

„...Noi, voind din toată inima a veni în ajutor pentru realizarea acestui scop și pentru încurajarea și a altora bine voitori, am scris înși-Ne în capul acelei liste suma de 400 lei, pe care listă cu ordinul Nr. 1528 am încredințat Cucernicului Protoiereu al Urbei Iași de a o prezenta Clerului și celorlalți bine voitori cetățeni din menționata Urbe, spre a subscrie ceea ce fie-care va bine voi. Însă, pentru o mai întinsă colectare în acest scop, Noi credem că ar fi necesar de a se purta de către Protoiereii respectivi în fie care Județ cîte o listă deosebită. De aceea, cu onoare Vă rugăm Domnule Președinte să bine voii de a Ne mai trimite încă 5 din asemenea liste, spre a se distribui și în celelalte 5 Județe, din cuprinsul Eparhiei acestei Sf. Mitropolii, pentru adunarea de asemenea subscripțiuni...Semnează: Iosif Mitropolitul Moldovei și Sucevei”.

Și **Sfinta Episcopie a Rîmnicului și Noului Severin**, prin **P.S. Episcop Ghenadie**, comunică cu adresa nr. 58 din 15 ianuarie 1888 expedierea sumei de 325,25 lei și atașează lista de subscripție nr. 162.

Episcopia Buzăului răspunde și ea la apelul făcut de Urechia printr-o scrisoare datată la 18 ianuarie 1888, ca răspuns la înaintarea listei cu numărul 161. Se comunică suma adunată în valoare de 40 lei, dar la subsolul adresei, **Episcopul P.S. Inocenție** adaugă următoarele: „Alți douăzeci lei din partea mea” și semnează a doua oară această precizare. (18)

P. S. Parthenie, Episcopul Dunării de Jos, îl însărcinează pe Arhimandritul Ciucă să răspundă la circulara care înainta lista nr. 222, printr-o adresă datată la 1 februarie 1888. Suma colectată în valoare de 52 lei este comunicată prin această adresă. (19)

Lista de subscriere returnată în data de 20 octombrie 1887 de către **P. S. Silvestru, Episcop de Huși**, conținea suma de 340 lei.

Prin scrisoarea adresată Î. P. S. Mitropolit Primat, Urechia a anexat și o listă de subscripții nr. 16 pentru **Epitropia Așezământului Brîncovenesc și a Bisericii Domnița Bălașa**. (20)

Și **Epitropia Sf. Spiridon din București** contribuie cu suma de 50 lei, dar pe lista de subscripții transmisă sunt și alte persoane precum **Elena Ghica** și două persoane care apar ca **anonime**. Sunt gesturi care merită a fi relatate, mai ales pentru discreția cu care sunt făcute. (21)

O veste bună vine din partea Mănăstirii Văratec, unde stareță era sora lui Costache Negri.

Stareța Mănăstirii Văratec, Eugenia Negri, aflînd din ziare de această acțiune, în apropierea inaugurării statuii lui Miron Costin, redactează personal o *Foaie de subscripții*, unde, în fruntea listei, semnează pentru suma de 20 lei. Lista datată pe 8 iulie 1888 conține cinci nume care în total au contribuit cu suma de 43,5 lei. (22)

Dacă semnalăm și faptul că mulți preoți de la sate au subscris pe listele învățătorilor, putem spune, cu siguranță, că spre cinstea ei Biserica Ortodoxă Română, alături de corpul profesoral, a sprijinit substanțial această acțiune de ridicare a unei statui în memoria cronicarului Miron Costin la Iași.

C. Profesii liberale

Și în cazul acestor posibili contribuabili, Urechia a adaptat scrisoarea de înaintare a Statutului și a Listelor de subscripție acestei categorii foarte diversificate. Se preciza în scrisoare: „*Cine nu poate, ori nu voiește să fie membru al societății (40 lei odată pentru totdeauna) subscrive ori cît de mică sumă în lista anexată. Societatea primește cu recunoștință ori ce sumă, fie cît de mică, **căci ține să ia parte la această subscriere și săracul cel din urmă.***”

Trebuie să amintim și faptul că inițiatorul statuii a popularizat această acțiune prin revistele și ziarele de toate culorile politice, astfel încît cei mai mulți dintre români au auzit de ridicarea acestei statui din ziare.

Chiar dacă multe din sumele subscrise sunt sub valoarea unui leu, impresionează efortul depus pentru a convinge pe cei mai simpli cetățeni să adere la acțiunea dată.

Acest lucru consfințește dorința lui Urechia, ca la inițiativa propusă Națiunii Române să participe cît mai mulți români, indiferent de statutul lor social sau de zona geografică de unde provin.

Printre contribuabili sunt și nenumărați doctori, meseriași, comercianți și diverși fabricanți la fondul destinat statuii lui Miron Costin.

Semnalăm doar unele nume: cunoscutul litograf Voneberg; frizerul Moises-cu; berăriile Luther și Bragadiru, magazinul Elefantul prin Müller; Löbel Cohen,

comercianții: Darmet, Orghidan, Ghiorghiade, Mincu, Petrache Ion și Colțescu Ion.

Listele cu subscripții erau publicate în ziarele și revistele mai sus menționate, cu mențiunea să fie citite cu atenție și cine nu se regăsește pe listă să se adreseze lui Urechia, care va atrage atenția responsabilului de listă. Sunt publicate și numele datornicilor care au promis în scris o contribuție și nu au achitat-o.

D. Armata Română

Armata Română a fost și ea solicitată de către V. A. Urechia să contribuie la ridicarea statuii lui Miron Costin. Implicarea Armatei a fost foarte complexă ca să fie total cuprinsă în acest capitol, întrucât ea a facilitat prin diferite servicii anumite acțiuni ale Societății Miron Costin, care vor fi tratate la capitolul respectiv.

Urechia solicită, în data de 12 oct. 1887, permisiunea Ministerului de Război de a ține o conferință în localul Cercului Militar cu tema „*Campaniile militare la care a luat parte Miron Costin*”. La această conferință urma ca ofițerii din garnizoană să plătească o sumă la intrare, în folosul fondului statuii lui Miron Costin.

În răspunsul plin de respect, **Generalul de Divizie Cernat** menționează o remarcabilă rapiditate, în data de 19 oct., următoarele: „*Am onoarea a vă răspunde cu toată dorința ce avem de a asista la o asemenea Conferință, ea nu poate fi ținută la Cercul Militar, fiind oprit de a se impune ofițerilor vre-o plată la intrare în Cercul Militar.*

Am recomandat dar scrisoarea D-voastră Comitetului Cercului, spre a vedea ce sumă Cercul Militar poate da pentru fondul ridicării statuii lui Miron Costin”. (23)

Răspunsul nu se lasă foarte mult așteptat pentru că pe data de 12 februarie 1888, cu scrisoarea nr.57, Președintele Comitetului Cercului Militar din București, **colonelul Alex. Budișteanu**, avea să de-a curs solicitărilor: „*Am onoarea a vă trimite suma de 200 lei cu care Cercul Militar din București se înscrie pentru ridicarea Statuii lui Miron Costin*.” (24)

Dar Generalul de Divizie Cernat nu s-a mulțumit cu trimiterea acelei scrisori la Comitetul Cercul Militar. Primind între timp lista de prescripții nr. 197, se oferă să facă acest serviciu de onoare pentru un militar, colectând diferite sume de bani de la corpul ofițeresc din preajmă. Astfel în scurt timp reușește să expedieze suma de 76 lei, prin adresa nr. 28392 din 20 oct 1887. (25)

Și **Generalul E. Florescu** se grăbește să ofere în data de 28 iunie 1887 suma de 100 lei pentru: „*...ridicarea statuii lui M. Costin pe care o vom datora inteligenței și patrioticeii Domniei Voastre activități*.”

Corpul ofițerilor din Huși, din cadrul Regimentul 26 Dorobanți a vibrat la solicitarea atât de diversificată a lui Urechia, care a știut cum să se adreseze fiecărei categorii profesionale. Cu siguranță este și meritul colonelului **Boteanu Gheorghe**, care a știut să stimuleze această acțiune, subscriind el însuși în fruntea listei suma de 30 lei. În final, cei 24 ofițeri au reușit să adune 128 lei. (26)

E. Personalități

Pentru a se adresa unor personalități de primă mărime din România, Urechia a redactat o altă scrisoare manuscris, în care scria în termeni adecvați cu importanța celor cărora se adresa:

„Onorate Domnule,

Cunoscînd simțămintele Dv. românești, vin în numele Comitetului Societății „Miron Costin” să apelez la ele, ca să nu ne lipsească frumoasa D-tale subscriere pentru sporirea fondului din care Iașiul vor posedea în primăvara viitoare statuia în bronz a nemuritorului cronicar Miron Costin. Anexînd aici lista în care puteți subscrie cu indicarea sumei oferite, mă cred dator a vă vesti că numele persoanelor care donează Societății de la 200 lei în sus au să fie gravate pe soclul statuii lui Miron Costin și au a semna pergamentele din temelie.

În așteptarea bunului Dv. răspuns, primiți vă rog încredințarea prea osebitei mele considerațiuni.

Secretar V. A. Urechia” (27)

Răspunsurile la acest apel nu au întârziat să apară.

Fostul senator de Iași, **D. V. Adamaki**, în data de 5 decembrie 1887, își cere scuzele de rigoare pentru întârzierea răspunsului dat fiind că a fost bolnav. (28)

N. Culianu, în calitate de rector al Universității din Iași și membru în comitetul Societății *Miron Costin*, și-a asumat responsabilitatea de a aduna fonduri pe listele de subscriere. Este remarcabil efortul depus, dacă ținem cont de faptul că a reușit să convingă un număr 25 cadre universitare să contribuie la această acțiune.

I. A. Darzeu, cel care a făcut parte dintr-o comisie de evaluare a tezelor în 1875 (alături de M. Eminescu, în calitate de președinte, I. C. Știubei, Toma Săvescu și V. I. Castan), avea să depună un remarcabil efort de a aduna fonduri de la personalitățile din Iași. Printre cele 20 personalități semnate se numără istoricul **Gh. Erbiceanu** (1838-1913), **Gh. Panaiteanu Bardasari** (1816-1900), primul director al Pinacotecii din Iași, **Arhimandritul V. Răileanu**, **Augustin Scriban**, tatăl viitorului zoolog român Ioan A. Scriban. (29)

Pe liste separate se regăsesc și alte personalități precum:

- **Ion Ghica** – 60 lei
- **Principele Grigore M. Sturdza** – 40 lei
- **George Gr. Cantacuzino**, fost ministru de Finanțe – 300 lei
- **D. Aurelian**, ministru la finanțe – 100 lei
- **Domnița Alina Știrbei** – 50 lei (30)

Și **M. S. Doamna Elena Cuza**, soția principelui Al. I. Cuza, aflată la Ruginoasa, oferă o substanțială contribuție pe aceeași listă alături de cei doi fii:

- **Elena Doamna** – 200 lei
- **Principele Alexandru Cuza** – 200 lei
- **Principele D. Cuza** – 200 lei
- **Demetrie G. Rosetti** – 40 lei (31)

Clubul Tinerimii, condus de neobositul Ioan Kalinderu, comunică donarea a 200 lei, printr-o adresă din data de 26 decembrie 1887. (32)

Nici **Clubul Regal** nu rămîne insensibil la apelul comitetului. Printr-o scrisoare semnată de un reprezentant al Comitetului acestui select club, în persoana domnului Cornescu, se comunică interesul de a susține această acțiune: „... *Comitetul Clubului Regal, în dorința de a participa, pe cît mijloacele ne permit la orice lucrare interesînd artel, literel și istoria națională, m-a autorizat a pune la dispozițiunea D-voastră suma de 300 lei...*” (33)

Era inevitabil ca **M. S. Regele Carol I** să participe la o asemenea inițiativă, știut fiind faptul că Altea Sa susținea cu multă discreție și generozitate diferite acțiuni culturale. În numele Regelui Carol I, un reprezentant al Casei Regale, avea să comunice lui Urechia printr-o scrisoare datată la 25 martie 1888, faptul că se poate conta pe suma de 1000 lei. (34)

F. Instituții de Stat.

Casieriile Generale din cadrul Ministerului de Finanțe.

Ca fost ministru, V. A. Urechia știa potențialul financiar al funcționarilor din **Casieriile Generale** din fiecare județ, și din acest motiv nu a ezitat să se adreseze fiecăreia. Putem spune că rezultatul este un succes pentru Urechia, dacă 16 din cele 32 județe au răspuns solicitării. Suma totală colectată fiind de 775,93 lei. (35)

Direcția Generală a Telegrafelor și Poștelor

În perioada respectivă, activitatea poștei și a telegrafului se făcea cu un efectiv uman de specialitate destul de important. Acest lucru îl va determina pe Urechia de a acorda acestei instituții posibilitatea să contribuie și ea la acțiunea organizată la nivel național.

Instituția Primăriei și a Prefecturii

V. A. Urechia a căutat să particularizeze mesajul prin care transmite prefecturilor, în numele Comitetului Societății *Miron Costin*, solicitarea de a subscrie la înălțarea unei statui în memoria cronicarului Miron Costin. Așa va proceda și cînd se adresează primăriilor din România, dar fără să se limiteze numai la capitalele de județ.

Răspunsul primarilor nu s-a lăsat prea mult așteptat. Solicitarea de subscriere trebuia să fie discutată în Consiliul Comunal al fiecărei primării, motiv pentru care această decizie va amîna, de la caz la caz, răspunsul mult dorit. Cu toate acestea, cele mai multe primării, din cele 24 depistate, au răspuns destul de repede, astfel încît se putea evalua contribuția primăriilor în luna octombrie 1887.

Dacă analizăm pe zone geografice această contribuție a primăriilor, putem să constatăm un echilibru între Moldova și Muntenia. Din Moldova au răspuns favorabil un număr de 13, iar din Muntenia 11.

În general, atmosfera din aceste Consilii Comunale era deosebit de favorabilă acestei acțiuni patriotice, dar decizia finală era în funcție și de posibilitățile urbei

Pentru a înțelege mai bine care erau dificultățile provocate de o asemenea solicitare, care în general se bucura cu siguranță de adeziunea majorității, trebuie luate în calcul și alte aspecte legate de legislație, buget și prioritățile de moment.

Separat de primării, V. A. Urechia a transmis o circulară cu același text și la **prefecturile județene**. După cum am văzut, prefecturile aveau un Consiliu General care vota toate propunerile făcute. Dintre toate prefecturile, numai 10 au răspuns acestui apel fie cu liste de subscriere, fie cu sume aprobate în Consiliul General.

Parlamentul României: senatori și deputați

Din cei 36 de senatori și 14 deputați nominalizați de V. A. Urechia, cărora le-a înmînat personal Statutele și Listele de subscripție, numai 9 senatori și trei deputați au onorat această solicitare. Chiar dacă suma colectată nu este de neglijat (440 lei), credem că Urechia se bucura mai mult dacă participau mai mulți cu sume modice, sau se angajau să colecteze ofrande pe Listele de subscripție. (36)

V. A. Urechia nu a ezitat să antreneze în această acțiune și agenții diplomati ai României în străinătate. Mai mult, a transmis scrisori și Statute la mai multe ambasade din România, precum cea a Austriei, Italiei și Spaniei. Nici Biserica catolică din București nu a fost uitată. Din păcate nu am găsit mărturii dacă diplomații români, ambasadele și Biserica Catolică au reacționat într-un fel sau altul la acest apel.

VII. Conferințele susținute de V. A. Urechia în scopul colectării de fonduri

Conferințele au constituit un mijloc suplimentar eficient spre a colecta fonduri pentru statuia lui Miron Costin, iar Urechia, cu prestigiul de care se bucura, intuia că va fi sprijinit de oficialitățile locale și, mai ales, de cadrele didactice din localități. Nu trebuie să neglijăm și atmosfera timpului în care asemenea conferințe pe anumite teme erau agreate de publicul din provincie, dorit să audă un orator de talia lui V. A. Urechia.

Este greu de explicat de ce Urechia a ales, din cele 29 județe, anume cele 15 capitale de județ unde să susțină conferințele sale. Cu siguranță, timpul scurt în care s-a desfășurat această acțiune nu i-a permis să-și extindă prelegerile și la celelalte județe. Trebuie remarcată și grija cu care se pregăteau conferințele, pentru că prestigiul de care se bucura necesita o organizare și participare exemplară.

Lista localităților în care s-au ținut aceste conferințe merită să fie menționată pentru a putea evalua efortul depus de Urechia într-o perioadă de numai un an pentru colectarea de fonduri necesare ridicării statuii lui Miron Costin: Ploiești, București, Piatra Neamț, Constanța, Botoșani, Roman, Buzău, Focșani, Craiova, Bîrlad, Giurgiu, Pitești, Brăila, Călărași, Bacău.

Suma colectată reprezintă efortul cu care V. A. Urechia a entuziasmat o parte a societății de a onora acest demers patriotic național. În total pe această cale s-a colectat 7.056 lei.

Pregătirea unei conferințe într-un județ era discutată cu factorii locali de

răspundere, de regulă, cu prefectul, primarul și directorul liceului din localitate, iar în unele cazuri și cu comandantul regimentului.

Urechia era atât de hotărât să facă această statuie, încît programarea conferințelor a devansat data de înființare a Societății Miron Costin (11 iunie 1887).

Conferința susținută la **Pitești** este organizată cu sprijinul directorului Gimnaziului din Pitești în colaborare cu prof. Al. Chirculescu și căpitanul Vasile Alexandrescu, nepotul lui V. A. Urechia. După o amîinare justificată de necesități organizatorice, ziua de 24 oct. 1887, propusă de Urechia, se amîină pentru ziua de vineri 13 noiembrie 1887.

Serbarea literară în beneficiul fondului statuii nemuritorului istoric Miron Costin a avut loc în „Salla Ukhar” la orele 8 seara, așa cum rezultă din afișul difuzat. Din program aflăm cîteva amănunte interesante:

- I. *D-I. V. A. Urechia va face biografia sumară a lui Miron Costin, expunînd bustul redus al acestuia și fotografiile viitoarei statui*
 - II. *Recitare de versuri de un artist din București*
 - III. *D-I. V. A. Urechia va spune legenda lui „Ion Istețul”*
- Prețurile: Stalu 2-lea lei 2.*

V. A. Urechia ținea permanent publicul la curent, prin publicarea în ziare, de modul cum se desfășoară adunarea banilor pentru ridicarea statuii lui Miron Costin.

Cel care se va ocupa de organizarea conferinței de la Călărași este profesorul de gimnaziu, C. Mihalcea, care va colabora cu prefectul și comandantul regimentului în acest scop, după cum rezultă dintr-o scrisoare din 29 martie 1888

Conferința de la Ploiești desfășurată în data de 14 iunie 1887, dovedește eficiența cu care lucra Urechia, dacă ținem cont că ea a fost ținută la numai 3 zile de la semnarea Statutului Societății Miron Costin.

Și la **Brăila**, sarcina de a organiza conferința și de a colecta banii pe listele de subscriere revine tot unui profesor, fost student al lui Urechia, At. Popescu, directorul Gimnaziului din localitate

La **Constanța** se convenise ca această conferință dedicată statuii lui Miron Costin să se țină pe data de 9 august 1887, dar anumite evenimente importante au determinat schimbarea datei. Motivul schimbării îl constituie dezvelirea statuii lui Ovidiu, eveniment care a fost fixat pe data de 16 august 1887.

Programul este comunicat în următorii termeni:

- „Muzica militară va cînta două bucăți clasice, una la început, alta între pauze
 - V. A. Urechia va vorbi despre Miron Costin și prof. Drăgescu despre Ovidiu”.
- (37)

Conferința de la **Piatra Neamț** este consemnată în presa locală cu mult entuziasm la numai o săptămînă de la eveniment (5 septembrie 1887): „Duminică 30 august, Domnul V. A. Urechia a ținut o conferință în orașul nostru, în folosul statuii lui Miron Costin. Subiectul conferinței a fost o scurtă ochire asupra biografiei

lui Miron Costin, biografie de mare interes pentru ori care român cu simț de țară și naționalitate. La sfârșitul conferinței, Domnul Urechia a citit două povești, exemple de limbă și originalitate... Ținem însă a atinge coarda cea mai justă și mai de laudă a meritelor D-lui Urechia, aceea **a sacrificiilor ce face umblînd din oraș în oraș pentru a culege tributul românilor**, oferit memoriei vrednicului și nemuritorului cronicar și bărbat de stat, ce acum două sute și mai bine de ani a căzut sub securea lui Constantin Cantemir. Ținem însă să spunem cît de mult se reflectă în figura și gestul vorbitorului, sentimentul Românului patriot, atunci cînd Domnul Urechia invocă memoria acelor „sfinte moaște” cum le numește D-lui cu drept cuvînt, care și-a jertfit viața servind țara cu credință și dragoste. Ne place a mărturisi că în mare parte acest monument al lui Miron Costin se va datora sîrguinței D-lui Urechia, căruia cu plăcere îi aducem odată cu urările și mulțumirile noastre pentru vizita făcută acestui oraș.”

Roman, orașul care a refuzat să patroneze acțiunea de realizare a acestei statui a lui Miron Costin, va fi vizitat fără resentimente de Urechia pentru a susține o conferință. Interesant este faptul că după acel refuz nimeni, în afară de armată, nu a mai îndrăznit să demareze pregătirile necesare unei asemenea conferințe. Este meritul comandantului „**Regimentului 8 Călărași**” din **Roman: locotenent-colonelul Costescu**, care și-a asumat această responsabilitate fiind rugat de însuși Urechia. Aflăm din corespondența datată la 14 septembrie 1887 că acesta deja tipărise afișele și biletele de intrare cu valoare de 4 lei. Din proprie inițiativă lt. colonelul Costescu a menționat în program și următoarea precizare „*Se va danța*”. Ziua conferinței a fost fixată pentru 27 septembrie 1887 la ora 2 p.m. Conferința se amîna pentru data de duminică 4 octombrie 1887, motivînd publicului care a cumpărat deja bilete că artistul teatrului din București este indisponibil. (38)

Presa centrală va relata evenimentul de la Roman din data de 6 octombrie prin Leoneanu corespondentul ziarului *Românul* din localitate, din al cărui reportaj aflăm mai multe lucruri interesante ce merită a fi consemnate:

„Duminică 4 octombrie, a avut loc în saloanele clubului militar din Roman a noua conferință a lui V. A. Urechia în beneficiul fondului statuii lui Miron Costin. Bravi pe cît de buni români, ofițerii din garnizoana de Roman, în frunte avînd pe d-ul locotenent colonel Costescu, au organizat minunat această sărbătoare literară, care grație concursului și al doamnelor principalilor ofițeri din Roman, a produs suma de 625 lei. Asistară la conferință, veniți anume pentru aceasta, d-nii N. Ionescu și Panaite Donici. După ce d-u. Urechia termină de grăit, se ridicară îndată toate scaunele și în saloanele transformate în săli de bal, danțul începu și continuă cu multă animație mai multe ore. Urmă apoi o cină oferită mult grațios de D-na colonel Costescu, la care pe lîngă conferențiar luă parte mai mulți ofițeri și persoane civile de distincțiune. Între ofițeri vom cita pe generalul Pilat. Se ridicară numeroase toasturi pentru armată și pentru muncitorii în ogorul culturii naționale.

A doua zi, domnul Urechia, însoțit de domnul Mortzun, de domnul sub-prefect Tulbure și de alte persoane, vizitară din nou mănăstirea Băbesci, unde fotografia

mormîntului Costinilor ilustrează tomul II al operelor complete ale nemuritorului Miron Costin. Grațioasa proprietară a Brăniștenilor, pe care vine mănăstirea cu mormîntul Costinilor, d-na Pruncu, se interesă mult de lucrarea d-lui Urechia, căruia îi făcu o excelentă primire. Seara, reîntorși la Roman, domnul Urechia căpătă de la d-nii Caron Capri și Mortzun, dar și de la alte persoane, frumoase documente vechi pentru a fi copiate. A doua zi, bătrînul conferențiar plecă spre Botoșani unde era așteptat în aceeași zi, spre a face și acolo o conferință tot cu scopul măririi fondului statuii lui Miron Costin.” (39)

E cert că Armata Română a salvat onoarea romașcanilor prin contribuția acestora la ridicarea statuii lui Miron Costin.

A zecea conferință avea să fie la **Botoșani**, unde prefectul Boldur Lățescu îl va onora pe Urechia cu următoarele cuvinte: „ Alexandrescu Urechia este și va fi bine primit în ori ce moment atît la Botoșani cît și ori unde se mișcă vre-o suflare românească. Rugîndu-vă, dar, ca să trimiteți din timp cuvenitele instrucțiuni și programul detaliat relativ la ținerea conferinței”

Conferința va avea loc în data de 6 octombrie 1887. Sala teatrului s-a dovedit prea mică pentru „tot ce Botoșanii cuprinde mai important și mai inteligent, fără distincțiune de partid. La succesul moral al seratei a contribuit și societatea „Armonia”. Președintele ei, domnul Saint-Georges, împreună cu trei membri au încîntat auditoriul cîntînd la vioară și violoncel „Reveria” de Schumann, „Nocturna” de Voigt și „Serenada” de Haydn”. Aceasta este relatarea care avea să apară în data de 12 octombrie 1887 în ziarul *Lupta* despre această conferință. (40)

Fiecare conferință stătea pînă în ultima clipă sub semnul incertitudinii, din acest motiv este de admirat Urechia, care a reușit într-o perioadă așa de scurtă de timp să coordoneze toate amănunțele referitoare la planificarea lor.

La **Giurgiu** s-a confruntat cu altă problemă care este relatată cu franchețe de persoana cu care colabora, prof. Droc Barcian. În luna iunie circulau în Giurgiu liste de subscripții pentru ajutorarea incendiaților din Botoșani, Piatra Neamț și Giurgiu. În perioada 5-10 iulie, se preconiza chiar o conferință în acest scop. Din acest motiv este sfătuit să amîne conferința în toamna aceluia an pentru că: „O ilustră persoană ca Urechia să alerge din loc în loc, ținînd conferințe spre a realiza cel mai nobil scop, ar fi nedemn de Barcian, să te expună la un complet fiasco.”

Strategia aplicată de Urechia era de a apela la toate cunoștințele influente din localitate, de aceea apelează la Giurgiu și la colonelul V. Costa-Foru. Acesta, împreună cu soția, chiar din primul moment, ca un adevărat militar de carieră, își manifestă întreaga disponibilitate pentru a-l sprijini: „Unui Urechia nu pot să zic alt ceva de cît Mare Patriot. Ne vom da toată silința a-l ajuta întru îndeplinirea ideilor sale mărețe.” (41)

Pe 15 noiembrie 1887 lucrurile încep să se mai clarifice și Urechia este anunțat că, în fine, Clubul s-a deschis și s-a primit autorizația de la Comitetul Clubului de a se ține conferința în data de 29 noiembrie. Chiar este sfătuit să apeleze și la Marina

Militară, al cărui comandant era colonelul Costa-Foru.

Se constată o bună colaborare cu primarul Potecă și colonelul Costa-Foru, care s-au angajat să distribuie 100 bilete cu ocazia campaniei de recrutare în județ.

Erau precizate cele trei intervenții, din care nu lipseau cele două legende pe care Urechia avea să le citească: *Numai pe cei uniți îi ascultă Dumnezeu* și a doua legendă, *Ion Istețul*. Între pauze va cânta Muzica Militară. Prețul 5 lei de persoană. (42)

VIII. Raportul lui V. A. Urechia și situația financiară a fondului Statuii lui Miron Costin

Din bilanțul bugetului pentru statuia lui Miron Costin, raportat de V. A. Urechia la 1 ianuarie 1888, rezultă următoarele, la capitolul cheltuieli:

- 18.000 lei – Contract cu D. Hegel
- 3.060 lei – Agio la suma de 18.000 lei
- 4.000 lei – Soclul statuii făcut din piatră din țară
- 2.000 lei - Transportul statuii
- 2.000 lei – Cheltuieli de instalare, cutia de stejar pentru oase, panachida, pergament, medalii etc.
- 4.000 lei – Cheltuieli generale de colectare, conferințe, studii pentru statuie etc.

Total = 33.060 lei, cu aproximație

Veniturile încasate din conferințe și de pe Listele de subscripții, totalizează suma de 18.233,50 lei. Rezultă un deficit de 14.826,50 lei, pe care speră să-i primească de la : „...patriotismul românilor”.

Raportorul avea să precizeze faptul că numele tuturor celor care l-au ajutat să susțină aceste conferințe vor fi publicați în ziua inaugurării statuii.

V. A. Urechia, cu corectitudinea care l-a caracterizat toată viața, avea să afirme în raport următoarele : „*Pentru ca publicul care a subscris să poată controla sumele de față, anexez la raport toate listele de subscriere venite la mine. Rugăm pe toate acele persoane care au subscris o sumă pe o listă și nu s-ar vedea trecute în raportul de față și în liste, să aibă bunătatea a ne vesti, indicându-ne în mâinile cărei persoane a dat banii, ca să-i putem reclama*”. (43)

După prezentarea acestui bilanț, credem că Urechia a realizat că nu se poate baza prea mult pe membrii din comitet și decide să retipărească circularele pe care le adresează la primării, casierii de județ și la comercianți.

Și ciclul conferințelor vor fi reluate cu multă insistență.

Conferința de la **Bacău**, pe care inițial o va planifica împreună cu devotatul său amic N. Corivan în luna mai sau septembrie, va fi fixată pentru data de 28 august 1888.

IX. Serbările Costiniane de la Iași (11-13 iunie 1888)

Acel deficit de aproape 15.000 lei nu era deloc comod pentru inițiator. Acum se dovedește încă o dată capacitatea acestui excepțional organizator, stimulat de un patriotism sincer, când își propune o acțiune de proporții care, pe de o parte, să-i conștientizeze pe ieșeni de privilegiul de a avea o statuie a lui Miron Costin și, pe de altă parte, de a colecta o importantă sumă de bani.

V. A. Urechia va apela și la nepotul său Costică, care era ofițer în cadrul Direcției de Artilerie, pentru organizarea unui foc de artificii în cadrul Serbărilor închinat lui Miron Costin. Acesta îi va răspunde pe data de 26 mai 1888, după ce s-a informat despre această problemă la colonelul Gramaticescu, Directorul Pirotehniciei:

„Pentru trei zile (11,12,13 iunie), un foc de artificii nu poate fi mai ieftin de 3.500-4.000 fr. Însă, avînd în vedere scopul pentru care se face, nu vor costa de cît materialele ce vor trebui să se cumpere din comerț, care reprezintă 1.200-1.500 lei. Restul materialelor ce se vor lua din Magazia Pitotehnicii să nu se pună în cont și să se dea gratis. Căpitanul Dimancea împreună cu un ofițer, 7 artificieri și 20 soldați vor pleca în ziua de 9 iunie spre Iași, cu un tren expres, compus din 5 vagoane încărcate cu toate artificiile și dispozitivele necesare.”

Pentru a se reda imaginea lui Miron Costin cu ajutorul artificiilor, este solicitat un portret al cronicarului, pe care nepotul îl va prezenta căpitanului Dimancea.

Urechia este asigurat de nepotul său că s-au făcut toate intervențiile la Căile Ferate și s-a dat ordin la Iași pentru muzică militară. După cum se vede, armata rămîne armată, e cea care impresionează prin eficiență, precizie, rapiditate și generozitate în acest caz. (44)

Cu toate că inițial, în august 1888, s-a facturat focul de artificii cu suma de 3.126,45 lei de către Ministerul de Resbel, ulterior, la intervenția lui V. A. Urechia la Președinția Consiliului de Miniștri, acesta transmite propunerea de reducere a sumei cu valoarea de 1.804,60 lei, care reprezintă costul materialelor luate din magaziile Pirotehniciei. Interesant este faptul că Directorul Pirotehniciei, căpitanul Dimancea, cel sub a cărui comandă s-a executat focul de artificii, a indicat suma de plată de numai 1.500 lei prin scrisoarea nr. 1408 din 5 iulie 1888, așa cum s-a convenit inițial prin intermediul nepotului lui Urechia. (45)

Programul acestor Serbări închinat lui Miron Costin prevedea o varietate de manifestări, pe zile și cu locații diferite.

În prima zi, sîmbătă, 11 iunie 1888, la orele 16, este prezentat în Grădina Publică din Copou un program pe care organizatorii l-au denumit *Program Special*. Din program nu lipsesc evoluările Orchestrei Militare și a corului Conservatorului sub bagheta lui Gavril Muzicescu. Focul de artificii cuprinde o suită de varietăți intitulate foarte sugestiv: Bombe cu șerpișori, Evantai de candelor romane, Bombe cu ploaie de aur, Ploaie de stele etc.

A doua zi, Duminică, 12 iunie 1888 va fi marcată de solemnitatea punerii

pietrei fundamentale la Statuia lui Miron Costin, în piața Primăriei. O invitație specială a fost tipografiată în acest scop, semnată de membrii din Comitet cu reședința în Iași: Leon Negruzzi, N. Gane, N. Culiano și secretarul V. A. Urechia.

La ora 15, în Grădina Publică se va derula un program artistic susținut de elevii Școlii de Meserii și de Corul Conservatorului sub conducerea d-lui Gavril Muzicescu. Studenții de la Conservator își propun un interesant tablou plastic, care să reprezinte scena arestării lui Miron Coatin la Bărboși.

Trei baloane gigantice vor fi lansate, care îi reprezintă pe Miron Costin, Nicolae Costin și Pătrașcu Costin.

În final, focul de artificii încheie această a doua seară Costiniană, care va ilumina busturile M. S. Regele Carol I și Regina Elisabeta.

Luni 13 iunie 1888, la orele 9-11, ieșenii - și nu numai - sunt invitați la un Matineu Literar și Artistic în sala Universității. Aici va conferenția V. A. Urechia despre legenda Costiniană și Al. Vlahuță va recita poezii. În final vor fi interpretate arii naționale.

Începînd cu orele 15, în Grădina Publică din Copou vor evolua cu un program artistic elevii de la Școala de Meserii. Spre final focul de artificii va reprezenta bustul lui Miron Costin. (46)

La punerea pietrei fundamentale au fost depuse în fundație și osemintele lui Miron Costin, aduse de Urechia de la Biserica din Brănișteni. Tot cu această ocazie, a fost depus și un tub de zinc în care a fost introdus pentru conservare *Uricul lui Miron Costin*, tubul fiind confecționat de către meseriașii de la Școala de meserii din Iași.

Statuia lui Miron Costin

Odată semnat contractul cu sculptorul Hegel, diplomatul G. Bengescu, însărcinatul cu afaceri la Paris, avea să transmită acest contract pentru a fi semnat și de V. A. Urechia, prin scrisoarea nr.779 din 28 iulie 1887. Concomitent, va transmite și chitanța de 2.000 fr. destinați acestui artist conform contractului la semnare. (47)

Eliberat de efortul depus la Serbările Miron Costin de la Iași, V. A. Urechia se interesează de starea în care se află statuia la Paris. Pentru acest motiv, se adresează acestui destoinic diplomat, G. Bengescu (care printre altele a știut să-l secondeze cu discreție și dăruire pe ambasadorul nostru la Paris, care era Vasile Alecsandri), în data de 16 iulie 1888, cu rugămintea să se intereseze de stadiul în care era statuia. Acesta avea să-i răspundă cu multă responsabilitate inițiatorului acestei statui, numai după ce va vedea cu ochi lui realitatea.

În data de 2 august 1888, cînd redacta scrisoarea de răspuns, G. Bengescu constata: „*Primind scrisoarea D-Voastră din 16 iulie, m-am grăbit a merge împreună cu D-I Hegel la D-I Durenne, turnător în bronz, 2 Faubourg Poissonière, unde am constatat că statuia lui Miron Costin, măsurînd 3,2 m, este turnată în bronz și gata a fi expedită. Asemenea sunt cizelate toate ornamentele, adică **aplica părții***

dinainte, cu stema națională, patru console pentru fixarea soclului, și, în fine, aplica posterioară, figurînd o carte deschisă. Toate aceste bucăți sunt și dînsule gata a fi expediate, după ce se vor îndrepta cîteva erori ce am observat în ortografia numelor române, și pe care le-am semnalat d-lui Hegel.

În atelierul d-lui Moltz, turnător, rue de Rennes, nr. 149, am văzut baso-reliefurile reprezentînd unul „Arestarea lui Miron Costin”, iar celălalt „Miron Costin, citind la Curtea lui Jean III.” Ambele baso-reliefuri s-au părut foarte reușite; ele măsoară 0,91 m. Cel dintîi e gata cu desăvîrșire; cel de al doilea va fi terminat peste două sau trei zile.” (48)

În aceste condiții, Urechia îl va mandata în data de 30 iulie 1888, pe diplomatul G. Bengescu cu misiunea onorabilă de a achita sculptorului suma de 10.000 lei. Confirmarea achităării este scrisoarea din data de 9 august 1888, prin care diplomatul va transmite chitanța semnată de sculptorul Hegel pentru această sumă. (49)

Întîmplarea face ca să avem acum dovada că pe statuia lui Miron Costin exista **Stema Regală a României**, pe care a văzut-o diplomatul nostru la Paris, în atelierul sculptorului.

Dar ansamblul acestui monument prevedea mai multe elemente în afară de statuia propriu-zisă, precum soclul, scările din jurul statuii, pavajul și gardul care înconjura acest monument.

Urechia trecuse în Statutul Societății o prevedere la articolul 5, în care se consemna că toți membrii societății au dreptul să semneze într-un pergament care va fi depus sub soclul statuii lui Miron Costin.

Expedierea statuii avea să se efectueze în data de 7 august 1888, pe calea ferată, fiind însoțită de recipisa de expediere care precizează conținutul celor 2 cufere în greutate de 2.045 kg. Celelalte basoreliefuri au fost expediate pe data de 8 august 1888, fiind ambalate într-o cutie cu greutatea de 95 kg. (50)

Pentru că statuia a sosit la București și soclul de la Iași nu era încă finisat, Urechia a decis să prezinte pentru cîteva zile statuia în incinta Ateneului Român, pentru a oferi publicului din Capitală privilegiul de a vedea statuia lui Miron Costin.

Lipsa acută a banilor necesari pentru achitarea atîtor facturi restante l-au determinat pe V. A. Urechia să apeleze și la prietenul și colaboratorul său care prezida Atheneul Român, **Constantin Esarcu** (1836-1898), inițiatorul subscripției publice pentru construirea Ateneului, care se realizase sub lozinca: *Un leu pentru Atheneu !*

Răspunsul lui C. Esarcu nu va întîrzia, pentru că în data de 14 ianuarie 1889, Urechia se va bucura să primească următoarea veste:

„Iubitul meu Domn!

Atheneul Român nu putea rămîne indiferent la generoasa inițiativă căruia țara întreagă datorează cea mai frumoasă statuie ce posedă; statuia marelui său cronicar Miron Costin.

Convins că sunt expresiunea întregii Societăți a Atheneului, dă-mi voie de a vă înainta, ca un omagiu ce aducem fecundei Dv. activități și spre a servi la acoperirea deficitului ce a lăsat plata sus-menționatei statui, suma de 1.401 lei, rezultatul intrărilor la expozițiunea de Belle-arte și la serbarea muzicală dată în ziua de 12 ianuarie 1889 în Palatul Atheneului.

Primiți, iubitul meu Domn expresiunea afectuoaselor mele sentimente. C. Esarcu.” (51)

Lipsa finală a unui raport de venituri și cheltuieli din arhiva studiată nu ne permite să evaluăm costul final al statuii lui Miron Costin și nici cum au fost acoperite aceste deficite.

Nu este exclus ca Regele Carol I, atenționat de consilierul său personal Ion Kalinderu, el însuși în Comitetul Asociației Miron Costin, de dificultățile financiare legate de statuia lui Miron Costin, să fi contribuit suplimentar cu o sumă importantă pentru acoperirea deficitului.

XI. Sculptorul Wladimir Hegel (1839-1918) poate fi considerat un reprezentant al neoclasicismului românesc, care se trage dintr-o veche familie de sculptori polonezi. Cele patru generații de sculptori din dinastia Hegel erau profund atașate de cultura poloneză. Este meritul lui V. A. Urechia de a-l fi descoperit la Paris și de a-i fi comandat statuia lui Miron Costin.

Wladimir Hegel se stabilește în București și devine profesor la Școala de Arte și meserii în 1891 și profesor de sculptură și desen la Academia de Belle Arte din București în anul 1898. În această perioadă, o serie de sculptori de renume au absolvit această instituție printre care D. Mirea, D. Paciurea și Constantin Brâncuși, care vor influența sculptura modernă a secolului al XX-lea.

Pictorul Nicolae Tonitza avea și el cuvinte de laudă la adresa acestei statui de la Iași : „**Cea mai reușită statuie din câte s-au ridicat pe pământul Țării Românești este, fără tăgadă, statuia cronicarului Miron Costin din Iași.** Este cea mai reușită, fiindcă îndeplinește toate calitățile ce se cer unui monument public. E elocventă, fără să fie zbuciumată. E ireproșabilă, ca forme anatomice și ca proporții. E ideal adaptată la un soclu cu o arhitectură pitorească și cuminte. E documentat costumată. E expresivă și sugestivă. Și, mai cu seamă, e decorativă și perfect încadrată în decorul înconjurător...” (52)

Hegel va mai realiza în anul 1891 bustul Reginei Elisabeta. În anul 1893, se va inaugura la Galați bustul lui M. Kogălniceanu, realizat din bronz cu un pedestal din granit de Sinaia, care a fost donat orașului de către V. A. Urechia, cel care a contribuit esențial la venirea sculptorului în România.

Bustul lui V. Alecsandri din Bacău va fi realizat tot de Hegel în 1894. Peste numai trei ani, se va dezveli bustul poetului Enăchiță Văcărescu. O altă lucrare impresionantă a lui Hegel va fi inaugurată la 13 septembrie 1901, pe care o va intitula *Monumentul Eroilor Pompieri* din București.

Neobositul artist va primi o comandă pentru a-l surprinde pe pașoptistul C. A. Rosetti, fost primar al Bucureștiului, care va fi amplasată în piața ce îi va purta numele, în anul 1903. Seria lucrărilor impozante continuă cu statuia din bronz a lui Vasile Alecsandri din Iași, care va fi amplasată în fața Teatrului Național. (53)

Fig. 5 Statuia lui Miron Costin
din Iași

Institutul de Anatomie din Iași, construit în perioada anilor 1894-1900 după planurile arhitectului Ștefan Emilian, era, în perioada respectivă, unicul din Europa în privința instalațiilor. Inspirat de arhitectura templului grec, monumentala intrare este marcată de un portic format din șase coloane doreice, încoronate de un fronton triunghiular al cărui basorelief este adecvat acestui institut.

Frontispiciul de pe clădire redă o lecție de anatomie realizată de Hegel. Personajele basoreliefului îi reprezintă pe Take Ionescu, ministru al Instrucțiunii Publice, stînd în picioare la capul cadavrului și la dreapta sa pe arh. Ștefan Emilian. În spatele lui Take Ionescu se află N. Culianu, rectorul Universității, iar la picioarele cadavrului se distinge

doctorul Peride, decanul Facultății de Medicină. Figura cadavrului este a lui Hegel. Printre alte personalități, se pot distinge Gh. Bogdan și V. A. Urechia amplasați pe rîndul superior. (54)

Ultima lucrare importantă realizată de Hegel o constituie statuia lui Dinicu Golescu din București, în apropierea Spitalului Militar.

XII. Inaugurarea statuii lui Miron Costin din Iași

O etapă care a precedat punerea pietrei fundamentale la statuia lui Miron Costin a fost deschiderea cripei Costineștilor din Brănișteni-Barboși (Roman) în data de 8 iunie 1888, unde au fost îngropați cei doi frați Velicico și Miron Costin. Osemintele au fost aduse la Iași de Urechia și așezate într-o cutie de stejar. În data de 12 iunie 1888, cu ocazia punerii pietrei fundamentale a statuii, acestea au fost așezate la baza statuii.

Statuia lui Miron Costin a fost amplasată într-o piață care era considerată la

acea vreme centrul orașului Iași, unde se derulau cele mai importante evenimente. Piața, numită a Pomului Verde, era populată cu buchiniști-anticari după cum ne relatează Ion Mitican. (55)

Monumentala statuie este amplasată în spațiul unde s-a aflat casa cronicarului, la intersecția străzilor Cuza Vodă și Gh. I. Brătianu, în imediata apropiere a casei Alecu Balș și a vornicului Nicolae Millo. (56)

Monumentul a fost inaugurat în data de 18/30 septembrie 1888, în prezența a peste 10.000 participanți, printre care și membrii a două delegații de studenți din Bucovina și Polonia, sărbătorindu-se evenimentul sub denumirea „*Națiunea română este recunoscătoare*”.

Cu prilejul dezvelirii monumentului, compozitorul Gavril Muzicescu a compus un marș închinat lui Miron Costin. Printre cei care au evocat personalitatea marelui cronicar au fost Mihail Kogălniceanu, în calitate de președinte al asociației, V. A. Urechia, în calitate de secretar al asociației și primarul Iașului, Vasile Pogor.

La banchetul organizat cu acest prilej, Urechia le-a oferit invitaților o surpriză sub formă de meniu. Acest eveniment era inițial planificat pentru data de 14 septembrie, când Urechia, ca un excelent organizator ce era, se gândise și la meniul ce urma să fie servit. În manuscrisul acestui meniu era indicată data de 14 septembrie și prețul de 15 fr. de persoană. (57)

Dar surpriza era o litografie realizată de însuși sculptorul W. Hegel, la indicațiile lui Urechia, care ilustra cu imagini sugestive evenimentul, și în același timp, prezenta și textul plin de umor al meniului oferit.

Litografa este semnată în partea inferioară-dreaptă de W. Hegel.

V. A. Urechia a pus în circulație și o medalie din bronz de 51 mm. cu ocazia inaugurării statuii lui Miron Costin. Medalia reprezintă statuia lui Miron Costin, cu numele sculptorului pe soclu.

Statuia lui Miron Costin din Iași dăinuie și astăzi ca o mărturie a efortului depus de V. A. Urechia, care a știut să entuziasmeze o bună parte a societății românești ce a contribuit, după posibilitățile fiecăruia, la ridicarea acestei lucrări monumentale, reprezentativă pentru cultura românească. (58)

Note:

1. MIRON COSTIN. *Opere complete* după manuscrise, cu variante și note, cu o recenziune a tuturor codicelor cunoscute pînă astăzi, bibliografia, biografia lui Miron Costin, un glosar lucrat de D. L. Șăineanu, portrete, facsimile diverse, de V. A. Urechia. Tipărită sub auspiciile Academiei Române și cu ajutorul Ministerului Cultelor și al Instr. Publice, Tomul I, București: Tipogr. Acad. Române, 1886, p. VI
2. *Oameni în memoria Galațiului; Aniversări 2009*, Biblioteca județeană V. A. Urechia, coord. Zafir Ilie, Galați: Editura Axis Libri, 2010, pp. 73-75

3. Ibidem, p. 99
4. MIRON, COSTIN. *Opere complete* de V. A. Urechia, lucrare citată, pp. 60-61
5. Ibidem, p. 592
6. Ibidem, p. 593
7. Ibidem, p. 600
8. Ibidem, p. 601
9. Ibidem, p. 604
10. MIRON, COSTIN, *Opere complete*, de V. A. Urechia, T. I- II, lucrare citată, p. 604
11. MIRON, COSTIN, *Opere complete*, de V. A. Urechia, Tomul II, lucrare citată, p. 604
12. MIRON, COSTIN, *Opere complete*, lucrare citată, p. 605, 606
13. MIRON, COSTIN *Opere complete*, lucrare citată, p. 612
14. *Arhiva Bibliotecii V. A. Urechia*, cota LXIX (1), p. 40
15. MIRON COSTIN, *Opere complete*, de V. A. Urechia, lucrare citată, p. 612
16. *Arhiva Bibliotecii V. A. Urechia*, cota LXIX (1), p. 49
17. *Arhiva Bibliotecii V. A. Urechia*, cota LXIX (2), p. 287 și 288
18. *Arhiva Bibliotecii V. A. Urechia*, cota LXIX (2), p. 134
19. Ibidem, cota LXIX (3), p.87
20. Ibidem, p. 103 și cota LXIX (3), p. 10
21. Ibidem, p. 116
22. Ibidem, p. 399
23. Ibidem, p. 442
24. Ibidem, p. 415
25. Ibidem, p. 301
26. Ibidem, cota LXIX (2), p. 433
27. Ibidem, cota LXIX (4), p. 1, 2
28. Ibidem, cota LXIX (3), p. 156
29. Ibidem, p. 117
30. Ibidem, p. 379, 410, 405, p. 59
31. *Arhiva Bibliotecii V. A. Urechia* cota LXIX (2), p. 417
32. Ibidem, cota LXIX (3), p. 68
33. Ibidem, cota LXIX (4), p. 73
34. Ibidem, cota LXIX (3), p. 271
35. Ibidem, p. 387, 390, 391, 131, 144, 147.
36. Lista senatorilor și deputaților care au contribuit la ridicarea statuii lui Miron Costin: V. Andrieși, D. Ioan, Iurașcu, Lerescu, Bușilă, Gogu Ștefănescu, Mache Atanasiu, D. V. Adamaki, Orescu, Nicolaide, I. Codrescu, Demetrescu
37. Ibidem, p. 29, 31 și cota LXIX (3), p. 154
38. Ibidem, p., 13, 15, 17
39. Ibidem, p. 13, 15, 17.

40. *Arhiva Bibliotecii V. A. Urechia*, cota LXIX (1), pag. 253, 254, 255 și cota LXIX (3), p. 5
41. *Ibidem*, p. 63
42. *Ibidem*, p. 82, 83, 44, 50, 53, 153, 70, 71
43. MIRON COSTIN, *Opere complete*, de V. A. Urechia, lucrare citată, p. 613
44. *Ibidem*, cota LXIX (4), p. 58.
45. *Arhiva Bibliotecii V.A.Urechia*. cota LXIX (1), pag. 109, cota LXIX (2), p. 61
46. *Ibidem*, p. 2
47. *Ibidem*, p. 27
48. *Ibidem*, p. 30
49. *Ibidem*, p. 32
50. *Ibidem*, p. 64
51. *Ibidem*, p. 454
52. *Ibidem*, p.31
53. *Ibidem*, p. 32
54. SUȚU, RUDOLF, *Iașii de odinioară*. Iași; Tipogr. Lumina Moldovei, vol. 2, 1923, p. 183
55. MITICAN, ION, *Din Tîrgul Cucului în Piața Unirii*. Iași: Ed. Tehnopress, 2008, p. 225
56. Casa Alecu Balș, reunită ulterior la 1880 cu cea a vornicului Millo, a fost închiriată institutului „*Notre-Dame de Sion*” în 1868. În prezent este sediul Conservatorului, Filarmonicii din Iași și a Liceului de artă O. Băncilă
57. *Arhiva Bibliotecii V. A. Urechia*, cota LXIX (2), p. 193
58. Statuia Miron Costin se află pe *Lista monumentelor istorice* din județul Iași la cota IS-III-B-04302.

